

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

Vedic Literature of Ancient India

ଉପନିଷଦ

(ଉପନିଷତ୍)

Upanishad / उपनिषद्

୧୦୮ ଉପନିଷଦ (ଭାଗ - ୧)

108 Upanishad (Part – 1)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଉପଦେଷ୍ଟା

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟୋଷ କୁମାର ମିଶ୍ର

ସଂପାଦକ, ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା

ବେଦ ଉପନିଷଦ

ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ 'ବେଦ ଯୁଗ'ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉପନିଷଦ 'ଷଦ' ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, ଷଦ ଅର୍ଥାତ 'ବସିବା', ଏଥିରେ ପୂର୍ବରେ 'ଉପ' ଓ 'ନି' କୁ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ 'ଉପ' ର ଅର୍ଥ ପାଖରେ , 'ନି' ର ଅର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ତେଣୁ ଉପ-ନି-ଷଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା, ଅର୍ଥାତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବେଦର ଶେଷ ଭାଗ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । ଉପନିଷଦକୁ ବେଦର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର ବା ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଯେହେତୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ବେଦର ଅନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ 'ବେଦାନ୍ତ' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ 'ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହାକୁ ଅନେକ ଗବେଷକ ବା ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନେକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି ଯଥା – 'ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ' ଏହାକୁ 'ଆତ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' କହିଛନ୍ତି, 'ମାକ୍ଷ ମୁଲ୍ଲେର୍' ଓ 'ପାଉଲ୍ ଦେଉସାନ୍' ଏହାକୁ 'ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା', ଓ 'ପାଟ୍ରିକ୍ ଓଲିଭେଲ୍ଲେ' 'ଲୁକ୍କାୟିତ ଅର୍ଥ', ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଠିକ୍ ରହୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କୁ "ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା" କୁହାଯାଏ ।

ଇତିହାସକାର ଓ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦରେ ସମୁଦାୟ ୧୦୮ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦ ଅଧୀନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଭକ୍ତିକରଣର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅଛି । (ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ ପାଇ ପାରିବେ)

ଏସବୁ ଉପନିଷଦ ଭିତରୁ ଦଶୋପନିଷଦ, ଅର୍ଥାତ ୧୦ଟି ଉପନିଷଦକୁ 'ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ' ଭାବରେ ମାନନ୍ତି, ଏଥିରେ, ପରେ ଆଉ ୩୫ଟି ଉପନିଷଦ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ୧୩୫ଟି କରିଦିଆଗଲା । ତେଣୁ ୧୩୫ଟି ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - (ଦଶୋପନିଷଦ) - ଈଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଐତରେୟ, ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଓ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, (ଅତିରିକ୍ତ) - କୌଷୀତକି, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ ।

ବେଦ - ଉପନିଷଦ ସଂଗଠନ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଉକ୍ ବେଦ	୧୦	ଐତରେୟ, କୌଷୀତକି	ଆତ୍ମବୋଧ, ମୁକ୍ତଲ	ନିର୍ବାଣ	ତ୍ରିପୁରା, ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବହୁତ,	-	ଅକ୍ଷମାଳିକା	ନାଦବିନ୍ଦୁ
ସାମବେଦ	୧୨	ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, କେନ	ବକ୍ରସୂତୀ, ମହା, ସାବିତ୍ରୀ,	ଆରୁଣେୟ, ମୈତ୍ରେୟ, ସଂନ୍ୟାସ, କୁଷ୍ଠିକା	-	ବାସୁଦେବ, ଅବ୍ୟକ୍ତ	ରୁଦ୍ରାକ୍ଷଜୀବା ଲ, ଜବାଳି	ଯୋଗଚୂଡ଼ାମଣି, ଦର୍ଶନ
କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ	୩୨	କଠ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର, ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ,	ସର୍ବସାର, ଶୁକରହସ୍ୟ, ସ୍ୱୟ, ଗର୍ଭ, ଶାରୀରକ, ଏକାକ୍ଷର, ଅକ୍ଷି	ବ୍ରହ୍ମ, ଅବଧୂତ, କଠଶ୍ରୁତି	ସରସ୍ୱତୀ ରହସ୍ୟ	ନାରାୟଣ, କଳି ସତ୍ତରଣ	କୈବଲ୍ୟ, କାଳାଗ୍ନି ରୁଦ୍ର, ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତ୍ତି, ରୁଦ୍ରହୃଦୟ, ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ	ଅମୃତବିନ୍ଦୁ, ତେଜୋବିନ୍ଦୁ, ଅମୃତନାଦ, କ୍ଷୁରିକା, ଧାନବିନ୍ଦୁ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ, ଯୋଗଶିଖା, ଯୋଗକୁଣ୍ଡଳିନୀ, ବରାହ
ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦ	୧୮	ଇଶ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ	ସୁବାଲ, ମନ୍ତ୍ରିକ, ନିରାଲମ୍ବ, ପୈଙ୍ଗଲ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ମୁକ୍ତିକା	ଜୀବାଲ, ଭିକ୍ଷୁକ, ତୁରୀୟାତୀତ ଅବଧୂତ, ୟାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଶାବ୍- ୟାୟନୀୟ,	-	ତାରସାର	-	ଅଦ୍-ବୟ ତାରକ, ହଂସ, ତ୍ରିଶିଖ-ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଣ୍ଡଳ-ବ୍ରାହ୍ମଣ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ଧ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	୩୨	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ,	ଆତ୍ମା, ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର	ଆଶ୍ରମ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରଂବ୍ରହ୍ମ,	ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ	ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୃୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼	ଅଥର୍ବସିରସ, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଳ, ଶରଭ, ଭୃଗୁଜାବାଳ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବ ଶୀର୍ଷ	ଶାନ୍ତିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ
ସମୁଦାୟ	୧୦୮	୧୩	୨୧	୧୯	୮	୧୪	୧୩	୨୦

ପ୍ରୀୟ ପାଠକ,

ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ତୃଟିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ । ଏହି ଉପନିଷଦ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ଇଶାଦି ବିଂଶୋତ୍ତରଶତୋପନିଷଦଃ" ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ସାବଧାନ, ଓ ଯତ୍ନର ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଭୁଲ୍ ବା ତୃଟି ରହିଥାଇପାରେ, ଯଦି କିଛି ତୃଟି ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହା ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ଜ୍ଞାନଲିପ୍ତ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ, ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୧୦.୦୯.୨୦୨୧

ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା

ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ

(Principal Upanishad)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ମୁଣ୍ଡକୋପନିଷଦ

(Mundakopanishat / Mundakopanishad)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ଶିଶିର କୁମାର ବିଷୋୟୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,

ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ଶ୍ରୀ ଶିଶିର କୁମାର ବିଷୋୟୀ

ଛତ୍ରମେରୀ, ସାନଖେମୁଣ୍ଡି,

ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡ଼ିଶା

sisir370@gmail.com

ମୁଣ୍ଡକୋପନିଷଦ୍ / ମୁଣ୍ଡକୋପନିଷଦ / ମୁଣ୍ଡକ ଉପନିଷଦ

॥ ଶ୍ରୀ ॥

॥ ଅଥଃ ମୁଣ୍ଡକୋପନିଷଦ୍ ॥

ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣେଭିଃ ଶୁଶ୍ରୁୟାମ ଦେବାଃ । ଭଦ୍ରଂ ପଶ୍ୟେମାକ୍ଷତିର୍ଯଜତ୍ରାଃ ।
ଦ୍ଵିରେରଙ୍ଗେୟୁଷ୍ମବାଂସସ୍ତନୁଭିଃ । ବ୍ୟଶେମ ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ ।
ସ୍ଵସ୍ତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃଜଗ୍ରବାଃ । ସ୍ଵସ୍ତି ନଃ ପୁଷା ବିଶ୍ଵବେଦାଃ ।
ସ୍ଵସ୍ତି ନସ୍ତାକ୍ଷ୍ୟା ଅରିଷ୍ଟନେମିଃ । ସ୍ଵସ୍ତି ନୋ ବୃହସ୍ପତିର୍ଦଧାତୁ ।
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥
॥ ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମଃ ॥

॥ ଅଥଃ ପ୍ରଥମମୁଣ୍ଡକେ ପ୍ରଥମଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

ଓଁ ବ୍ରହ୍ମା ଦେବାନାଂ ପ୍ରଥମଃ ସଂବଭୂବ ବିଶ୍ଵସ୍ୟ କର୍ତ୍ତା ଭୁବନସ୍ୟ ଗୋପ୍ତା ।
ସ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଂ ସର୍ବବିଦ୍ୟାପ୍ରତିଷ୍ଠାମଥର୍ବାୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରାୟ ପ୍ରାହ ॥ ୧॥
ଅଥର୍ବଣେ ଯାଂ ପ୍ରବଦେତ ବ୍ରହ୍ମାଥର୍ବା ତାଂ ପୁରୋବାଚାଙ୍ଗିରେ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମ୍ ।
ସ ଭାରଦ୍ଵାଜାୟ ସତ୍ୟବହାୟ ପ୍ରାହ ଭାରଦ୍ଵାଜୋଽଙ୍ଗିରସେ ପରାବରାମ୍ ॥ ୨॥
ଶୌନକୋ ହ ବୈ ମହାଶାଲୋଽଙ୍ଗିରସଂ ବିଧିବଦୁପସନ୍ନଃ ପପ୍ରଚ୍ଛ ।
କସ୍ମିନ୍ନୁ ଭଗବୋ ବିଜ୍ଞାତେ ସର୍ବମିଦଂ ବିଜ୍ଞାତଂ ଭବତୀତି ॥ ୩॥
ତସ୍ମୈ ସ ହୋବାଚ ।
ଦ୍ଵେ ବିଦ୍ୟେ ବେଦିତବ୍ୟେ ଇତି ହ ସ୍ତୁ ଯଦୁଦ୍ଧବିଦୋ ବଦନ୍ତି ପରା ଚୈବାପରା ଚ ॥ ୪॥

ତତ୍ରାପରା ରଘେଦୋ ଯଜୁର୍ବେଦଃ ସାମବେଦୋଽଧର୍ବବେଦଃ
ଶିକ୍ଷା କଲ୍ଲୋ ବ୍ୟାକରଣଂ ନିରୁକ୍ତଂ ଛନ୍ଦୋ ଜ୍ୟୋତିଷମିତି ।
ଅଥ ପରା ଯୟା ତଦକ୍ଷରମଧିଗମ୍ୟତେ ॥ ୫॥

ୟଦ୍ଭଦ୍ରୋଶ୍ୟମଗ୍ରାହ୍ୟମଗୋତ୍ରମବର୍ଣ୍ଣମଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରୋତ୍ରଂ ତଦପାଣିପାଦଂ
ନିତ୍ୟଂ ବିଭୁଂ ସର୍ବଗତଂ ସୁସୁକ୍ଷ୍ମଂ ତଦବ୍ୟୟଂ ଯଦ୍-ଭୂତୟୋନିଂ ପରିପଶ୍ୟନ୍ତି ଧୀରାଃ ॥ ୬॥

ୟଥୋର୍ଣ୍ଣନାଭିଃ ସୃଜତେ ଗୃହ୍ଣତେ ଚ ଯଥା ପୃଥିବ୍ୟାମୋଷଧୟଃ ସଂଭବନ୍ତି ।
ୟଥା ସତଃ ପୁରୁଷାଲ୍ଲେଶଲୋମାନି ତଥାକ୍ଷରାସ୍ତଂଭବତୀହ ବିଶ୍ବମ୍ ॥ ୭॥

ତପସା ଚୀୟତେ ବ୍ରହ୍ମ ତତୋଽନୁମତିଜାୟତେ ।
ଅନ୍ନାତ୍-ପ୍ରାଣୋ ମନଃ ସତ୍ୟଂ ଲୋକାଃ କର୍ମସୁ ଚାମୃତମ୍ ॥ ୮॥

ୟଃ ସର୍ବଜ୍ଞଃ ସର୍ବବିଦ୍ୟସ୍ୟ ଜ୍ଞାନମୟଂ ତପଃ ।
ତସ୍ମାଦେତଦ୍ବ୍ରହ୍ମ ନାମ ରୂପମନ୍ନଂ ଚ ଜାୟତେ ॥ ୯॥

॥ ଇତି ପ୍ରଥମମୁଣ୍ଡକେ ପ୍ରଥମଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

॥ ଅଥଃ ପ୍ରଥମମୁଣ୍ଡକେ ଦ୍ଵିତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

ତଦେତସ୍ତତ୍ୟଂ ମନ୍ଦ୍ରେଷୁ କର୍ମାଣି କବୟୋ ଯୁନ୍ୟପଶ୍ୟଂସ୍ତାନି ତ୍ରେତାୟାଂ ବହୁଧା ସଂତତାନି ।
ତାନ୍ୟାଚରଥ ନିୟତଂ ସତ୍ୟକାମା ଏଷ ବଃ ପଞ୍ଚାଃ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକେ ॥ ୧॥

ୟଦା ଲେଲାୟତେ ହ୍ୟର୍ଚିଃ ସମିଜ୍ଞେ ହବ୍ୟବାହନେ ।
ତଦାଜ୍ୟଭାଗାବନ୍ତରେଣାହୁତୀଃ ପ୍ରତିପାଦୟେଚ୍ଛୁଦ୍ଧୟା ହୁତମ୍ ॥ ୨॥

ୟସ୍ୟାଗ୍ନିହୋତ୍ରମଦର୍ଶମପୌର୍ଣ୍ଣମାସମଚାତୁର୍ମାସ୍ୟମନାଗ୍ରୟଶମତିଥିବର୍ଜିତଂ ଚ ।
ଅହୁତମବୈଶ୍ଵଦେବମବିଧିନା ହୁତମାସପ୍ରମାଂସସ୍ୟ ଲୋକାନ୍-ହିନସ୍ତି ॥ ୩॥

କାଲୀ କରାଲୀ ଚ ମନୋଜବା ଚ ସୁଲୋହିତା ଯା ଚ ସୁଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣା ।
ସୁଲିଙ୍ଗିନୀ ବିଶ୍ଵରୂପୀ ଚ ଦେବୀ ଲେଲାୟମାନା ଇତି ସପ୍ତ ଜିହ୍ଵାଃ ॥ ୪॥

ଏତେଷୁ ଯଶ୍ଵରତେ ଭ୍ରାଜମାନେଷୁ ଯଥାକାଲଂ ଚାଦ୍ରୁତୟୋ ହ୍ୟାଦଦାୟନ୍ ।
ତନ୍ନୟନ୍ତ୍ୟତାଃ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ରଶ୍ମୟୋ ଯତ୍ର ଦେବାନାଂ ପତିରେକୋଽପିବାସଃ ॥ ୫॥

ଏହ୍ୟେହୀତି ତମାଦ୍ରୁତୟଃ ସୁବର୍ଚ୍ଚସଃ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ରଶ୍ମିଭିର୍ଯଜମାନଂ ବହନ୍ତି ।
ପ୍ରିୟାଂ ବାଚମଭିବଦନ୍ତ୍ୟାଽର୍ଚୟନ୍ତ୍ୟ ଏଷ ବଃ ପୁଣ୍ୟଃ ସୁକୃତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଃ ॥ ୬॥

ପୁରା ହ୍ୟେତେ ଅଦୃଢା ଯଜ୍ଞରୂପା ଅଷ୍ଟାଦଶୋକ୍ରମବରଂ ଯେଷୁ କର୍ମ ।
ଏତଚ୍ଛେୟୋ ଯେଽଭିନୟନ୍ତି ମୃତା ଜରାମୃତ୍ୟୁଂ ତେ ପୁନରେବାପି ଯନ୍ତି ॥ ୭॥

ଅବିଦ୍ୟାୟାମନ୍ତରେ ବର୍ତ୍ତମାନାଃ ସ୍ଵୟଂ ଧୀରାଃ ପଶ୍ଚିତଂ ମନ୍ୟମାନାଃ ।
ଜଞ୍ଘନ୍ୟମାନାଃ ପରିୟନ୍ତି ମୃତା ଅକ୍ଷେନୈବ ନୀୟମାନା ଯଥାକ୍ଷାଃ ॥ ୮॥

ଅବିଦ୍ୟାୟଂ ବଦୁଧା ବର୍ତ୍ତମାନା ବୟଂ କୃତାର୍ଥା ଇତ୍ୟଭିମନ୍ୟନ୍ତି ବାଲାଃ ।
ଯଜ୍ଞର୍ମଣୋ ନ ପ୍ରବେଦୟନ୍ତି ରାଗାଦ୍ଭେନାତୁରାଃ କ୍ଷୀଣଲୋକାଶ୍ଚ୍ୟବନ୍ତେ ॥ ୯॥

ଇଷ୍ଟାପୂର୍ତ୍ତଂ ମନ୍ୟମାନା ବରିଷ୍ଠଂ ନାନ୍ୟଚ୍ଛେୟୋ ବେଦୟନ୍ତେ ପ୍ରମୃତାଃ ।
ନାକସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠେ ତେ ସୁକୃତେଽନୁଭୂତ୍ଵେମଂ ଲୋକଂ ହୀନତରଂ ବା ବିଶନ୍ତି ॥ ୧୦॥

ତପଃଶ୍ରଦ୍ଧେ ଯେ ହ୍ୟପବସନ୍ତ୍ୟରଣ୍ୟେ ଶାନ୍ତା ବିଦ୍ଵାଂସୋ ଭୈଷ୍ୟଚର୍ଯ୍ୟାଂ ଚରନ୍ତଃ ।
ସୂର୍ଯ୍ୟଦ୍ଵାରେଣ ତେ ବିରଜାଃ ପ୍ରୟାନ୍ତି ଯତ୍ରାମୃତଃ ସ ପୁରୁଷୋ ହ୍ୟବ୍ୟୟାତ୍ମା ॥ ୧୧॥

ପରୀକ୍ଷ୍ୟ ଲୋକାନ୍-କର୍ମଚିତାନ୍-ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନିର୍ବେଦମାୟାନ୍ନାସ୍ତ୍ୟକୃତଃ କୃତେନ ।
ତଦ୍ଵିଜ୍ଞାନାର୍ଥଂ ସ ଗୁରୁମେବାଭିଗଚ୍ଛେତ୍ସମିପ୍ରାଣିଃ ଶ୍ରୋତ୍ରିୟଂ ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠମ୍ ॥ ୧୨॥

ତସ୍ମୈ ସ ବିଦ୍ବାନ୍ନୁପସନ୍ନାୟ ସମ୍ୟକ୍ପ୍ରଶାନ୍ତଚିତ୍ତାୟ ଶମାନ୍ନିତାୟ ।
ୟେନାକ୍ଷରଂ ପୁରୁଷଂ ବେଦ ସତ୍ୟଂ ପ୍ରୋବାଚ ତାଂ ତତ୍ତ୍ବତୋ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାମ୍ ॥ ୧୩॥

॥ ଇତି ପ୍ରଥମମୁଣ୍ଡକେ ଦ୍ଵିତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

॥ ଇତି ପ୍ରଥମମୁଣ୍ଡକଂ ସମାପ୍ତମ୍ ॥

॥ ଅଥଃ ଦ୍ଵିତୀୟମୁଣ୍ଡକେ ପ୍ରଥମଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

ତଦେତସ୍ତତ୍ୟଂ ଯଥା ସୁଦୀପ୍ତାପ୍ତାବକାଦ୍ଵିସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗାଃ ସହସ୍ରଶଃ ପ୍ରଭବନ୍ତେ ସରୂପାଃ ।
ତଥାକ୍ଷରାଦ୍ଵିବିଧାଃ ସୋମ୍ୟ ଭାବାଃ ପ୍ରଜାୟନ୍ତେ ତତ୍ର ଚୈବାପି ଯନ୍ତି ॥ ୧॥

ଦିବ୍ୟା ହ୍ୟମୂର୍ତ୍ତଃ ପୁରୁଷଃ ସବାହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରୋ ହ୍ୟଜଃ ।
ଅପ୍ରାଣୋ ହ୍ୟମନାଃ ଶୁଭ୍ରୋ ହ୍ୟକ୍ଷରାପୁରତଃ ପରଃ ॥ ୨॥

ଏତସ୍ମାନ୍ନାୟତେ ପ୍ରାଣୋ ମନଃ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଚ ।
ଶଂ ବାୟୁର୍ଜ୍ୟୋତିରାପଃ ପୃଥିବୀ ବିଶ୍ଵସ୍ୟ ଧାରିଣୀ ॥ ୩॥

ଅଗ୍ନୀର୍ମୁଧାଂ ତକ୍ଷୁଷୀ ତନ୍ନସୁୟୌ ଦିଶଃ ଶ୍ରୋତ୍ରେ ବାଗ୍ଵିବୃତାଶ୍ଚ ବେଦାଃ ।
ବାୟୁଃ ପ୍ରାଣୋ ହୃଦୟଂ ବିଶ୍ଵମସ୍ୟ ପଦ୍-ଭ୍ୟାଂ ପୃଥିବୀ ହ୍ୟେଷ ସର୍ବଭୂତାନ୍ତରାତ୍ମା ॥ ୪॥

ତସ୍ମାଦଗ୍ନିଃ ସମିଧୋ ଯସ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ସୋମାପୂର୍ଜନ୍ୟ ଓଷଧୟଃ ପୃଥିବ୍ୟାମ୍ ।
ପୁମାନ୍ ରେତଃ ସିଞ୍ଚତି ଯୋଷିତାୟାଂ ବହୁଃ ପ୍ରଜାଃ ପୁରୁଷାସ୍ତ୍ରଂପ୍ରସୂତାଃ ॥ ୫॥

ତସ୍ମାଦୃତଃ ସାମ ଯଜୁଃଷି ଦୀକ୍ଷା ଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ସର୍ବେ କ୍ରତବୋ ଦକ୍ଷିଣାଶ୍ଚ ।
ସଂବସ୍ତରଶ୍ଚ ଯଜମାନଶ୍ଚ ଲୋକାଃ ସୋମୋ ଯତ୍ର ପବତେ ଯତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ॥ ୬॥

ତସ୍ମାଜ୍ଜ ଦେବା ବହୁଧା ସଂପ୍ରସୂତାଃ ସାଧ୍ୟା ମନୁଷ୍ୟାଃ ପଶବୋ ବୟାଂସି ।
ପ୍ରାଣାପାନୌ ବ୍ରାହ୍ମିୟବୌ ତପଶ୍ଚ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସତ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଂ ବିଧିଶ୍ଚ ॥ ୭॥

ସପ୍ତ ପ୍ରାଣାଃ ପ୍ରଭବନ୍ତି ତସ୍ମାନ୍ନପ୍ରାଣିଷଃ ସମିଧଃ ସପ୍ତ ହୋମାଃ ।
ସପ୍ତ ଇମେ ଲୋକା ଯେଷୁ ଚରନ୍ତି ପ୍ରାଣା ଗୁହାଶୟା ନିହିତାଃ ସପ୍ତ ସପ୍ତ ॥ ୮॥

ଅତଃ ସମୁଦ୍ରା ଗିରୟଶ୍ଚ ସର୍ବେଽସ୍ତ୍ରାସ୍ୟନ୍ତେ ସିନ୍ଧବଃ ସର୍ବରୂପାଃ ।
ଅତଶ୍ଚ ସର୍ବା ଓଷଧୟୋ ରସଶ୍ଚ ଯେନୈଷ ଭୂତୈସ୍ତ୍ରିଷ୍ଟତେ ହ୍ୟନ୍ତରାତ୍ନା ॥ ୯॥

ପୁରୁଷ ଏବେଦଂ ବିଶ୍ଵଂ କର୍ମ ତପୋ ବ୍ରହ୍ମ ପରାମୃତମ୍ ।
ଏତଦ୍ୟୋ ବେଦ ନିହିତଂ ଗୁହାୟାଂ ସୋଽବିଦ୍ୟାଗ୍ରନ୍ଥିଂ ବିକିରତୀହ ସୋମ୍ୟ ॥ ୧୦॥

॥ ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟମୁଣ୍ଡକେ ପ୍ରଥମଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

॥ ଅଥଃ ଦ୍ଵିତୀୟମୁଣ୍ଡକେ ଦ୍ଵିତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

ଆବିଃ ସଂନିହିତଂ ଗୁହାଚରଂ ନାମ ମହପୁଦମତ୍ରେତସ୍ତମର୍ପିତମ୍ ।
ଏଜତ୍-ପ୍ରାଣନ୍ନିମିଷଜ ଯଦେତଜ୍ଞାନଥ ସଦସଦ୍ବରେଣ୍ୟଂ ପରଂ ବିଜ୍ଞାନାଦ୍ୟଦ୍ବରିଷ୍ଠଂ ପ୍ରଜାନାମ୍ ॥ ୧॥

ୟଦର୍ଚ୍ଚମଦ୍ୟଦଶୁଭୋଽଶୁ ଚ ଯସ୍ମିଲ୍ଲୋକା ନିହିତା ଲୋକିନଶ୍ଚ ।
ତଦେତଦକ୍ଷରଂ ବ୍ରହ୍ମ ସ ପ୍ରାଣସ୍ତଦୁ ବାଞ୍ଛନଃ ।
ତଦେତସ୍ତତ୍ୟଂ ତଦମୃତଂ ତଦ୍ଦେଈବ୍ୟଂ ସୋମ୍ୟ ବିଚ୍ଛି ॥ ୨॥

ଧନୁର୍ଗୃହୀତ୍ଵୌପନିଷଦଂ ମହାସ୍ତ୍ରଂ ଶରଂ ହ୍ୟପାସାନିଶିତଂ ସଂଧୟାତ ।
ଆୟମ୍ୟ ତଦ୍-ଭାବଗତେନ ଚେତସା ଲକ୍ଷ୍ୟଂ ତଦେବାକ୍ଷରଂ ସୋମ୍ୟ ବିଚ୍ଛି ॥ ୩॥

ପ୍ରଣବୋ ଧନୁଃ ଶରୋ ହ୍ୟାତ୍ନା ବ୍ରହ୍ମ ତଲ୍ଲକ୍ଷ୍ୟମୁଚ୍ୟତେ ।
ଅପ୍ରମତ୍ତେନ ବେଈବ୍ୟଂ ଶରବତ୍ତନ୍ମୟୋ ଭବେତ୍ ॥ ୪॥

ୟସ୍ମିନ୍ନୈଃ ପୃଥିବୀ ଚାନ୍ତରିକ୍ଷମୋତଂ ମନଃ ସହ ପ୍ରାଣୈଶ୍ଚ ସର୍ବୈଃ ।
ତମେବୈକଂ ଜାନଥ ଆତ୍ମାନମନ୍ୟା ବାଚୋ ବିମୁଞ୍ଚିଥାମୃତସୈ୍ୟଷ ସେତୁଃ ॥ ୫॥

ଅରା ଇବ ରଥନାଭୌ ସଂହତା ଯତ୍ର ନାତ୍ୟଃ ।

ସ ଏଷୋଃକ୍ତଶ୍ଚରତେ ବହୁଧା ଜାୟମାନଃ ।

ଓମିତ୍ୟେବଂ ଧ୍ୟାୟଥ ଆତ୍ମାନଂ ସ୍ଵସ୍ତି ବଃ ପରାୟ ତମସଃ ପରସ୍ତାତ୍ ॥ ୭॥

ୟଃ ସର୍ବଜ୍ଞଃ ସର୍ବବିଦ୍ୟସୈଷ ସମହିମା ଭୁବି ।

ଦିବ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମପୁରେ ହ୍ୟେଷ ବ୍ୟୋମ୍ନାତ୍ମା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଃ ।

ମନୋମୟଃ ପ୍ରାଣଶରୀରନେତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତୋଽନେ ହୃଦୟଂ ସଂନିଧାୟ ।

ତଦ୍ଦିଜ୍ଞାନେନ ପରିପଶ୍ୟନ୍ତି ଧୀରା ଆନନ୍ଦରୂପମମୃତଂ ଯଦ୍ବିଭାତି ॥ ୮॥

ଭିଦ୍ୟତେ ହୃଦୟଗ୍ରନ୍ଥିକ୍ଷିଦ୍ୟନ୍ତେ ସର୍ବସଂଶୟଃ ।

କ୍ଷୀୟନ୍ତେ ତାସ୍ୟ କର୍ମାଣି ତସ୍ମିନ୍ନୃଷ୍ଟେ ପରାବରେ ॥ ୮॥

ହିରଣ୍ମୟେ ପରେ କୋଶେ ବିରଜଂ ବ୍ରହ୍ମ ନିଷ୍କଲମ୍ ।

ତଚ୍ଛୁଭ୍ରଂ ଜ୍ୟୋତିଷାଂ ଜ୍ୟୋତିସ୍ତଦ୍ୟଦାତ୍ମବିଦୋ ବିଦୁଃ ॥ ୯॥

ନ ତତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ଭାତି ନ ଚନ୍ଦ୍ରତାରକଂ ନେମା ବିଦ୍ୟୁତୋ ଭାନ୍ତି କୁତୋଽୟମଗ୍ନିଃ ।

ତମେବ ଭାନ୍ତମନୁଭାତି ସର୍ବଂ ତସ୍ୟ ଭାସ୍ରା ସର୍ବମିଦଂ ବିଭାତି ॥ ୧୦॥

ବ୍ରହ୍ମୈବେଦମମୃତଂ ପୁରସ୍ତାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ ପଶ୍ଚାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ ଦକ୍ଷିଣତଶ୍ଚୋତ୍ତରେଣ ।

ଅଧଶ୍ଚୋର୍ଧ୍ଵଂ ଚ ପ୍ରସୂତଂ ବ୍ରହ୍ମୈବେଦଂ ବିଶ୍ଵମିଦଂ ବରିଷ୍ଠମ୍ ॥ ୧୧॥

॥ ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟମୁଣ୍ଡକେ ଦ୍ଵିତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

॥ ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟମୁଣ୍ଡକଂ ସମାପ୍ତମ୍ ॥

॥ ଅଧଃ ତୃତୀୟ ମୁଣ୍ଡକେ ପ୍ରଥମଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

ଦ୍ଵା ସୁପର୍ଣ୍ଣା ସୟୁଜା ସଖାୟା ସମାନଂ ବୃକ୍ଷଂ ପରିଷସ୍ତଜାତେ ।
ତୟୋରନ୍ୟଃ ପିପ୍ପଲଂ ସ୍ଵାଦୃଷ୍ୟାନଶ୍ନନ୍ନନ୍ୟୋ ଅଭିଚାକଶୀତି ॥ ୧॥

ସମାନେ ବୃକ୍ଷେ ପୁରୁଷୋ ନିମଗ୍ନୋଽନିଶୟା ଶୋଚତି ମୁହ୍ୟମାନଃ ।
ଭୁଷ୍ଟଂ ଯଦା ପଶ୍ୟତ୍ୟନ୍ୟମୀଶମସ୍ୟ ମହିମାନମିତି ବୀତଶୋକଃ ॥ ୨॥

ୟଦା ପଶ୍ୟଃ ପଶ୍ୟତେ ରୁକ୍ମବର୍ଣ୍ଣଂ କର୍ତାରମୀଶଂ ପୁରୁଷଂ ବ୍ରହ୍ମୟୋନିମ୍ ।
ତଦା ବିଦ୍ଵାନ୍ପୁଣ୍ୟପାପେ ବିଧୁୟ ନିରଞ୍ଜନଃ ପରମଂ ସାମ୍ୟମୁପୈତି ॥ ୩॥

ପ୍ରଣୋ ହ୍ୟେଷ ଯଃ ସର୍ବଭୂତୈର୍ବିଭାତି ବିଜାନନ୍-ବିଦ୍ଵାନ୍ଭବତେ ନୀତିବାଦୀ ।
ଆତ୍ମକ୍ରୀତ ଆତ୍ମରତିଃ କ୍ରିୟାବାନେଷ ବ୍ରହ୍ମବିଦାଂ ବରିଷ୍ଠଃ ॥ ୪॥

ସତ୍ୟେନ ଲଭ୍ୟସ୍ତପସା ହ୍ୟେଷ ଆତ୍ମା ସମ୍ୟଗ୍ଜ୍ଞାନେନ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ନିତ୍ୟମ୍ ।
ଅନ୍ତଃଶରୀରେ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟୋ ହି ଶୁଭ୍ରୋ ଯଂ ପଶ୍ୟନ୍ତି ଯତୟଃ କ୍ଷୀଣଦୋଷାଃ ॥ ୫॥

ସତ୍ୟମେବ ଜୟତି ନାନୃତଂ ସତ୍ୟେନ ପତ୍ନା ବିତତୋ ଦେବୟାନଃ ।
ୟେନାକ୍ରମନ୍ତ୍ୟଷୟୋ ହ୍ୟାପ୍ତକାମା ଯତ୍ର ତସ୍ତତ୍ୟସ୍ୟ ପରମଂ ନିଧାନମ୍ ॥ ୬॥

ବୃହତ୍ ତଦ୍ଦିବ୍ୟମତିକ୍ର୍ୟରୂପଂ ସୁକ୍ଷ୍ମାତ୍ ତସୁକ୍ଷ୍ମତରଂ ବିଭାତି ।
ଦୂରାସୁଦୂରେ ତଦିହାନ୍ତିକେ ଚ ପଶ୍ୟନ୍ତିହୈବ ନିହିତଂ ଗୁହ୍ୟାୟାମ୍ ॥ ୭॥

ନ ତକ୍ଷୁଷା ଗୃହ୍ୟତେ ନାପି ବାଚା ନାନୈର୍ଯଦୈବୈସ୍ତପସା କର୍ମଣା ବା ।
ଜ୍ଞାନପ୍ରସାଦେନ ବିଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ଵସ୍ତତସ୍ତୁ ତଂ ପଶ୍ୟତେ ନିଷ୍କଲଂ ଧ୍ୟାୟମାନଃ ॥ ୮॥

ଏଷୋଽଶୁରାତ୍ମା ଚେତସା ବେଦିତବ୍ୟୋ ଯସ୍ମିନ୍ପ୍ରାଣଃ ପଞ୍ଚଧା ସଂବିବେଶ ।
ପ୍ରାଣୈଷ୍ଟିଷ୍ଠଂ ସର୍ବମୋତଂ ପ୍ରଜାନାଂ ଯସ୍ମିନ୍ନିଶୁକ୍ଷେ ବିଭବତ୍ୟେଷ ଆତ୍ମା ॥ ୯॥

ୟଂ ଯଂ ଲୋକଂ ମନସା ସଂବିଭାତି ବିଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ଵଃ କାମୟତେ ଯାଂଶ୍ଚ କାମାନ୍ ।
ତଂ ତଂ ଲୋକଂ ଜୟତେ ତାଂଶ୍ଚ କାମାଂସ୍ତସ୍ମାଦାତ୍ମଜଂ ହ୍ୟର୍ତ୍ତୟେତ୍ଭୂତିକାମଃ ॥ ୧୦॥

॥ ଇତି ତୃତୀୟମୁଣ୍ଡକେ ପ୍ରଥମଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

॥ ଅଥଃ ତୃତୀୟମୁଣ୍ଡକେ ଦ୍ଵିତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

ସ ବେଦୈତପ୍ତରମଂ ବ୍ରହ୍ମ ଧାମ ଯତ୍ର ବିଶ୍ଵଂ ନିହିତଂ ଭାତି ଶୁଭ୍ରମ୍ ।
ଉପାସତେ ପୁରୁଷଂ ଯେ ହ୍ୟକାମାସ୍ତେ ଶୁକ୍ରମେତଦତିବର୍ତ୍ତନ୍ତି ଧୀରାଃ ॥ ୧॥

କାମାନ୍ୟଃ କାମୟତେ ମନ୍ୟମାନଃ ସ କାମଭିର୍ଜାୟତେ ତତ୍ର ତତ୍ର ।
ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତକାମସ୍ୟ କୃତାତ୍ମନସ୍ତୁ ଇହୈବ ସର୍ବେ ପ୍ରବିଲୀୟନ୍ତି କାମାଃ ॥ ୨॥

ନାୟମାତ୍ମା ପ୍ରବଚନେନ ଲଭେ୍ୟା ନ ମେଧୟା ନ ବହୁନା ଶୁତେନ ।
ୟମେବୈଷ ବୃଣୁତେ ତେନ ଲଭ୍ୟସ୍ତସ୍ୟୈଷ ଆତ୍ମା ବିବୃଣୁତେ ତନୁଂ ସ୍ଵାମ୍ ॥ ୩॥

ନାୟମାତ୍ମା ବଲହୀନେନ ଲଭେ୍ୟା ନ ଚ ପ୍ରମାଦାଉପସୋ ବାପ୍ୟଲିଙ୍ଗାତ୍ ।
ଏତୈରୁପାୟୈର୍ଯତତେ ଯସ୍ତୁ ବିଦ୍ଵାଂସ୍ତସ୍ୟୈଷ ଆତ୍ମା ବିଶତେ ବ୍ରହ୍ମଧାମ ॥ ୪॥

ସଂପ୍ରାପ୍ୟୈନମୃଷୟେ ଜ୍ଞାନତୃପ୍ତାଃ କୃତାତ୍ମାନୋ ବୀତରାଗାଃ ପ୍ରଶାନ୍ତାଃ ।
ତେ ସର୍ବଗଂ ସର୍ବତଃ ପ୍ରାପ୍ୟ ଧୀରା ଯୁକ୍ତାତ୍ମାନଃ ସର୍ବମେବାବିଶନ୍ତି ॥ ୫॥

ବେଦାନ୍ତବିଜ୍ଞାନସୁନିଶ୍ଚିତାର୍ଥାଃ ସଂନ୍ୟାସୟୋଗାଦ୍ୟତୟଃ ଶୁଦ୍ଧସତ୍ତ୍ଵାଃ ।
ତେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେଷୁ ପରାନ୍ତକାଳେ ପରାମୃତାଃ ପରିମୁଚ୍ୟନ୍ତି ସର୍ବେ ॥ ୬॥

ଗତାଃ କଲାଃ ପଞ୍ଚିଦଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେବାଶ୍ଚ ସର୍ବେ ପ୍ରତି ଦେବତାସୁ ।
କର୍ମାଣି ବିଜ୍ଞାନମୟଶ୍ଚ ଆତ୍ମା ପରୋଽବ୍ୟୟେ ସର୍ବ ଏକୀଭବନ୍ତି ॥ ୭॥

ୟଥା ନଦ୍ୟଃ ସ୍ୟନ୍ମନାନାଃ ସମୁଦ୍ରେଽସ୍ତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ନାମରୂପେ ବିହାୟ ।
ତଥା ବିଦ୍ବାନ୍ନାମରୂପାଦ୍ବିମୁକ୍ତଃ ପରାପୁରଂ ପୁରୁଷମୁପୈତି ଦିବ୍ୟମ୍ ॥ ୮ ॥

ସ ଯୋ ହ ବୈ ତପୁରମଂ ବ୍ରହ୍ମ ବେଦ ବ୍ରହ୍ମୈବ ଭବତି ନାସ୍ୟାବ୍ରହ୍ମବିଚ୍ଛୁଲେ ଭବତି ।
ତରତି ଶୋକଂ ତରତି ପାପ୍ମାନଂ ଗୁହାଗ୍ରଦ୍ଧିତ୍ୟୋ ବିମୁକ୍ତୋଽମୃତୋ ଭବତି ॥ ୯ ॥

ତଦେତଦୃତାଂଭ୍ୟାକ୍ତମ୍ ।
କ୍ରିୟାବନ୍ତଃ ଶ୍ରୋତ୍ରିୟା ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠାଃ ସ୍ବୟଂ ଭୁବ୍ବତ ଏକର୍ଷଂ ଶ୍ରଦ୍ଧୟନ୍ତଃ ।
ତେଷାମେବୈତାଂ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାଂ ବଦେତ ଶିରୋବ୍ରତଂ ବିଧିବଦ୍ୟୈସ୍ତୁ ଚୀର୍ଣ୍ଣମ୍ ॥ ୧୦ ॥

ତଦେତସ୍ତତ୍ୟମୃଷିରଙ୍ଗିରାଃ ପୁରୋବାଚ ନୈତଦଚୀର୍ଣ୍ଣବ୍ରତୋଽଧୀତେ ।
ନମଃ ପରମରଷିତ୍ୟୋ ନମଃ ପରମରଷିଭ୍ୟଃ ॥ ୧୧ ॥

॥ ଇତି ତୃତୀୟମୁଣ୍ଡକେ ଦ୍ବିତୀୟଃ ଖଣ୍ଡଃ ॥

॥ ଇତି ତୃତୀୟମୁଣ୍ଡକଂ ସମାପ୍ତମ୍ ।

ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣେଭିଃ ଶୁଣ୍ଠୟାମ ଦେବାଃ । ଭଦ୍ରଂ ପଶ୍ୟେମାକ୍ଷଭିର୍ଯଜତ୍ରାଃ ।
ସ୍ଥିରୈରଙ୍ଗୈସ୍ତୁଷ୍ପବାଂସସ୍ତନୁଭିଃ । ବ୍ୟଶେମ ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ ।
ସ୍ବସ୍ତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବାଃ । ସ୍ବସ୍ତି ନଃ ପୁଷା ବିଶ୍ବବେଦାଃ ।
ସ୍ବସ୍ତି ନସ୍ତାର୍ଣ୍ଣ୍ୟୋ ଅରିଷ୍ଟନେମିଃ । ସ୍ବସ୍ତି ନୋ ବୃହସ୍ପତିର୍ଦଧାତୁ ।
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

॥ ଇତ୍ୟଧର୍ବବେଦୀୟମୁଣ୍ଡକୋପନିଷସମାପ୍ତା ॥

